
Statistieken

Statistieksprokkels

In elk nummer van OVER.WERK brengt het Steunpunt WAV enkele statistieksprokkels samen. De eerste sprokkels zoeken we in het recentste Sociaal en Cultureel Rapport van het Nederlandse Sociaal Cultureel Planbureau (SCP). Hierin wordt de Nederlandse samenleving in perspectief geplaatst aan de hand van een uitgebreide selectie internationaal vergelijkbaar cijfermateriaal. Wij bekijken enkele tabellen vanuit Belgische bril. Door de band is België een subtopper op verschillende sociaal-economische indicatoren, en in een aantal gevallen werd de relatieve positie in het jongste decennium verbeterd. Enkel met betrekking tot de opvattingen over minderheden is de verdraagzaamheid van Belgen bedroevend laag.

Qua economische prestaties in het Europese koppeloton

De economische prestaties worden geëvalueerd via het bruto binnenlands product per inwoner, gecorrigeerd voor een vergelijkbare koopkracht in ieder land (zie tabel 1). Van de drie onderscheiden geografische blokken, hebben de Verenigde Staten de gunstigste economie: het BBP per inwoner ligt er ver boven dat van Japan en Europa, en ook de groei van het BBP per inwoner was er veel sterker. Japan heeft nog steeds een iets hoger BBP, maar tussen 1990 en 1998 was de ontwikkeling van het BBP in Europa duidelijk gunstiger.

Binnen Europa bekleedt België een relatief goede positie. Op het vlak van dit relatieve nationale inkomen, vormt zich na Luxemburg een peloton waarin België vertegenwoordigd is. In Denemar-

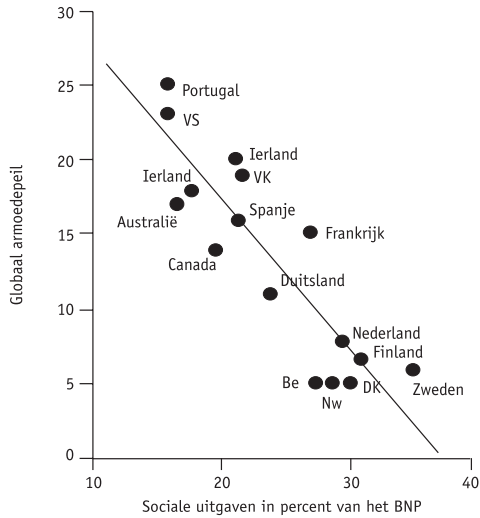
ken, Nederland en Oostenrijk is het BBP per hoofd iets hoger, in Duitsland en Ierland iets lager. In een tweede groepje, met Zweden, het Verenigd Koninkrijk, Finland, Italië en Frankrijk, ligt dit inkomen ongeveer 10% lager dan in België. Spanje, Portugal en Griekenland hebben op dit vlak nog een veel grotere achterstand.

Tussen 1990 en 1998 groeit het inkomen in België aan het gemiddeld tempo van Europa. Het zijn vooral landen die momenteel een vergelijkbaar BBP hebben, die een sterkere ontwikkeling hebben gekend.

Wat de inkomensverdeling betreft doorstaat België een internationale vergelijking met glans. Binnen de Europese Unie is België koploper wat betreft het geringst aantal armen (na inkomensoverdrachten). Figuur 1 illustreert dat deze goede inkomensverdeling gepaard gaat met een doeltreffende sociale zekerheid: geen enkel van de beschouwde landen haalt met het Belgische niveau van sociale uitgaven in percent van het bnp een lager globaal armoedepiël. Internationaal vergelijkend onderzoek van de Oeso leert verder dat in tegenstelling tot de meeste Angelsaksische landen de armoede in landen als België, Duitsland, Nederland en de Scandinavische landen niet is gestegen gedurende de voorbije twee decennia van economische en sociale veranderingen (Deleeck, H., 2000, blz. 23).

Figuur 1.

Percentage armen en sociale uitgaven in % van het BNP, 1996

Bron: Oeso en CSB, in Deleeck, H. (2000)

Meer mensen aan het werk door beperkte productiviteitsstijging en deeltijdarbeid

Vanuit arbeidsmarktperspectief, en in iets engere zin de evolutie van het aandeel werkenden onder de bevolking, zijn economische prestaties uiteraard maar één determinant. De werkzaamheid onder de bevolking neemt gemakkelijker toe in een economische hoogconjunctuur, maar ook andere factoren hebben op de groei van de werkzaamheid hun impact. In het rapport worden drie determinanten van de werkzaamheidsevolutie internationaal vergeleken.

Tabel 2 verduidelijkt dat vooral Nederland en Denemarken, twee landen met een uitgesproken economische groei, omwille van hun economische hoogconjunctuur meer dan gemiddeld mensen aan het werk hebben gekregen. In België zorgt de economische ontwikkeling niet meer dan elders voor

Tabel 1.

Bruto binnenlands product (per hoofd) op basis van koopkrachtpariteit, en voor inflatie gecorrigeerde groei van BBP (1990-1998)

	BBP per hoofd (Euro)	index (België=100)	groei BBP per hoofd 1990-1998 (in%)
Luxemburg	31 654	145	41,6
Denemarken	23 851	109	23,7
Nederland	22 602	103	23,1
Oostenrijk	22 169	101	18,4
België	21 869	100	15,6
Duitsland	21 437	98	15,5
Ierland	21 378	98	62,6
Zweden	20 148	92	8,4
Verenigd Koninkrijk	19 930	91	17,5
Finland	19 911	91	13,2
Italië	19 858	91	10,5
Frankrijk	19 686	90	12,3
Spanje	15 984	73	18,1
Portugal	14 356	66	21,3
Griekenland	13 043	60	16,8
Euro-15	19 755	90	15,4
Verenigde Staten	28 098	128	27,4
Japan	22 159	101	11,2

Bron: OESO, in SCP

een toename van de werkzaamheid, maar niettemin was de evolutie op de arbeidsmarkt bijzonder gunstig. De ontwikkeling van de werkzaamheid was er in het afgelopen decennium uitgesproken positief, een groei van 6 procentpunten tegenover een stabilisatie in Europa. Van de negen lidstaten in de analyse doet enkel Nederland beter.

Het Belgische succes wordt gedragen door een geringe stijging van de arbeidsproductiviteit en een uitgesproken verdeling van het beschikbare arbeidsvolume over meerdere banen. Net als in Nederland was de toename van de *arbeidsproductiviteit* in België tussen 1990 en 1998 naar Europese normen zeer gematigd. Een doorgedreven loonmatiging en een loonkostenverlaging waren tijdens deze periode hoekstenen van het gevoerde (arbeidsmarkt)beleid, een grotere arbeidsintensiviteit van de productiegroei is blijkbaar het resultaat ge-

weest. Opvallend is verder de impact van de Belgische P/A-ratio, een verhouding die aangeeft in hoeverre het beschikbare *arbeidsvolume* verdeeld wordt over meerdere personen, op de evolutie van de werkzaamheid. De zeer sterke ontwikkeling van deeltijdarbeid in de jaren '90 heeft er in België, meer dan elders, voor gezorgd dat het bestaande arbeidsvolume over meer mensen is verdeeld, dat er m.a.w. meer mensen worden ingezet om eenzelfde volume werk te presteren.

Figuur 2 illustreert de sterke groei van deeltijdwerk in België in de jaren '90. De groei is weergegeven in procentpunten. Het spreekt vanzelf dat naast de deeltijdgroei ook het niveau van het deeltijdaandeel meespeelt in de bijdrage tot de werkgelegenheids-groei. Hier ligt de verklaring van de sterke bijdrage van de P/A-ratio tot de werkzaamheidsgraad in ons land. De jaren '90 stonden voor de deeltijdse

Tabel 2.

Mutatie van de werkzaamheidsgraad en bijdrage van drie verklarende factoren (9 EU-landen; 1990-1998)

	Werkzaamheidsgraad				
	1998 (in%)	1990-1998 (in ppn)	economische groei**	arbeids- productiviteit	P/A-ratio*
België	58	+6,3	0	+	+
<i>Overig West- en Midden-Europa</i>					
Nederland	68	+14,5	++	++	0
Duitsland	62	-4,7	0	--	+
Frankrijk	61	+0,9	0	+	-
Verenigd Koninkrijk	71	+0,4	0	0	0
<i>Noord-Europa</i>					
Denemarken	79	+3,9	++	0	-
Zweden	70	-11,3	--	-	-
<i>Zuid-Europa</i>					
Italië	52	-2,8	-	+	-
Spanje	50	+5,1	0	+	0
EU totaal	63	+0,1	0	0	0

* P/A-ratio = werkzame personen per 100 arbeidsjaren (fte's)

** Een + betekent dat de desbetreffende factor een grotere bijdrage heeft geleverd aan de werkgelegenheids-groei dan gemiddeld in de EU, ++ duidt op een veel grotere bijdrage, een - (- -) betekent dat de factor een (veel) kleinere bijdrage heeft geleverd aan de werkgelegenheids-groei dan gemiddeld in de EU, en een 0 betekent dat de bijdrage overeenkomt met het gemiddelde in de EU.

Bron: EC, SCP

werkgelegenheid in België immers voor een sterke groei, en tegelijkertijd vertrok ons land in 1990 al van een hoger deeltijdaandeel dan de andere sterke groeiers in de grafiek.

Opleidingsniveau wordt opgekrikt

Een domein waarin België op korte termijn een koppositie in Europa heeft veroverd is het onderwijs. Er is onmiskenbaar een zeer sterke groei geweest van het aantal Belgen dat aan het hoger onderwijs participeert. Binnen de bevolking tussen 25 en 34 jaar is dan ook 34% hooggeschoold, wat op Finland na het hoogste niveau binnen Europa is. Gemiddeld telt Europa binnen deze leeftijdsgroep een kwart hooggeschoolden. Deze troef heeft België nog niet lang in handen: binnen de vorige generatie, nu 45 tot 54 jaar oud, ligt het aandeel hoger opgeleiden in België op 22%, in Europa op 19%. In lijn met deze cijfers is de verwachte lengte van de schoolloopbaan vrij hoog. In België bedraagt deze loopbaan 17,3 jaar. Enkel in de Scandinavische landen, die al sinds jaar en dag mikken op een hoog

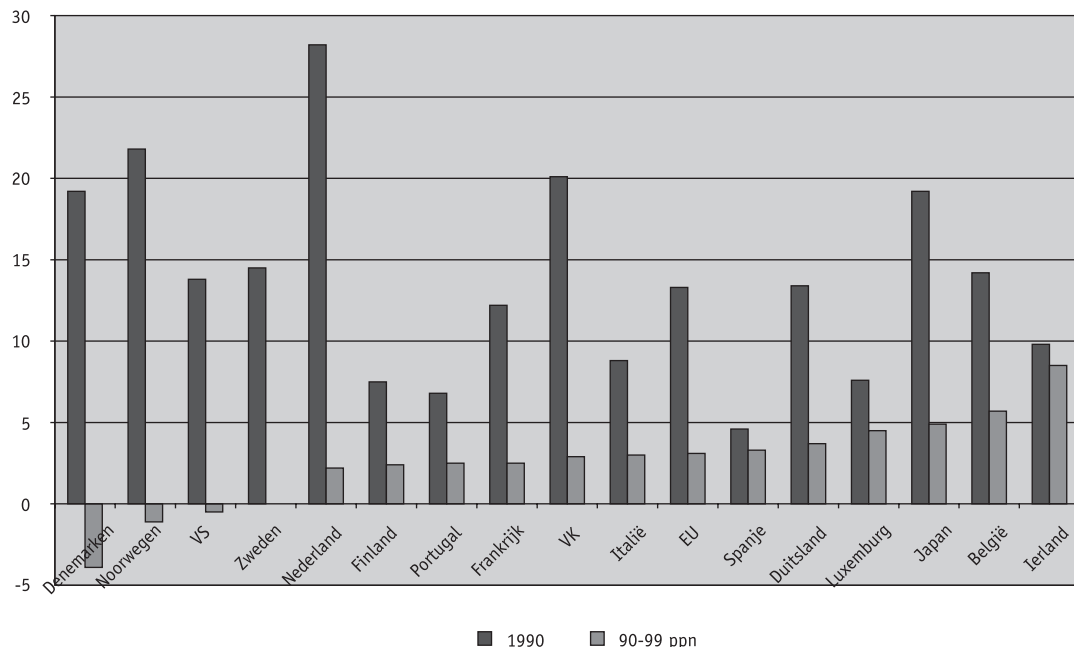
opleidingsniveau voor de gehele bevolking, duurt de schoolloopbaan nog langer.

Toch verlaat in België nog steeds een relatief hoog aandeel jongeren de schoolbanken met maximaal een diploma lager secundair onderwijs. Volgens Eurostat heeft in 1999 zo'n 15% van de 18-24-jarigen geen hoger diploma en is ook geen opleiding aan het volgen. In Europese context behoort België met dit cijfer tot de middenmoot, maar het zijn hoofdzakelijk de Zuid-Europese landen die achterblijven. Zo'n internationale vergelijking dient evenwel met omzichtigheid te worden geïnterpreteerd, aangezien de definities van de verschillende onderwijsniveaus niet noodzakelijk volledig gelijk lopen van land tot land.

In het kader van de groeiende aandacht voor het levenslang leren tijdens de beroepsloopbaan is het interessant ook de vorming en opleiding van de beroepsbevolking eens van dichterbij te bekijken. Wat het aandeel 25-64-jarigen betreft dat (naschoolse) opleiding volgt bekleedt België in 1999 met 6,9% een middenpositie in de EU. De kop-

Figuur 2.

Deeltijdaandeel, 1990-1999

Bron: Oeso, Employment outlook, juni 2000

groep inzake naschoolse opleiding en vorming wordt in Europa gevormd door Zweden (24,1%), Denemarken (19,8%), VK (18,5%), Finland (17,6%) en in mindere mate ook Nederland (13,6%). Dan valt een vrij grote kloof met de middengroep, waarbinnen België op de tweede plaats staat.

Bovenstaande indicatoren houden geen rekening met eventuele kwaliteitsverschillen in het onderwijs tussen verschillende landen. Op basis van de functionele geletterdheid van volwassenen (uit de periode 1994-1995) kunnen deze gegevens iets worden genuanceerd in deze richting. Deze indicator gaat na in hoeverre mensen kunnen omgaan met formulieren, gebruiksaanwijzingen, dienstregelingen, enzovoort.

Onder hooggeschoolden ligt het niveau van de functionele geletterdheid ongeveer even hoog in België, Duitsland en Nederland. Bij midden- en laaggeschoolden ligt de vaardigheid in België echter lager dan in Duitsland en Nederland. De spreiding van de functionele geletterdheid over de

verschillende groepen is in België m.a.w. groter. Hoewel de verschillen in vaardigheid nog veel sterker uitgesproken zijn in de Verenigde Staten en Canada, is dit naar de arbeidsmarkt toe een opvallende vaststelling. Immers, de (nog steeds omvangrijke) groep laaggeschoolden verkeert in België in een penibele positie wat de kansen op de arbeidsmarkt betreft, en een tekort aan 'vaardigheden' is in dit verband uiteraard een belangrijke belemmering.

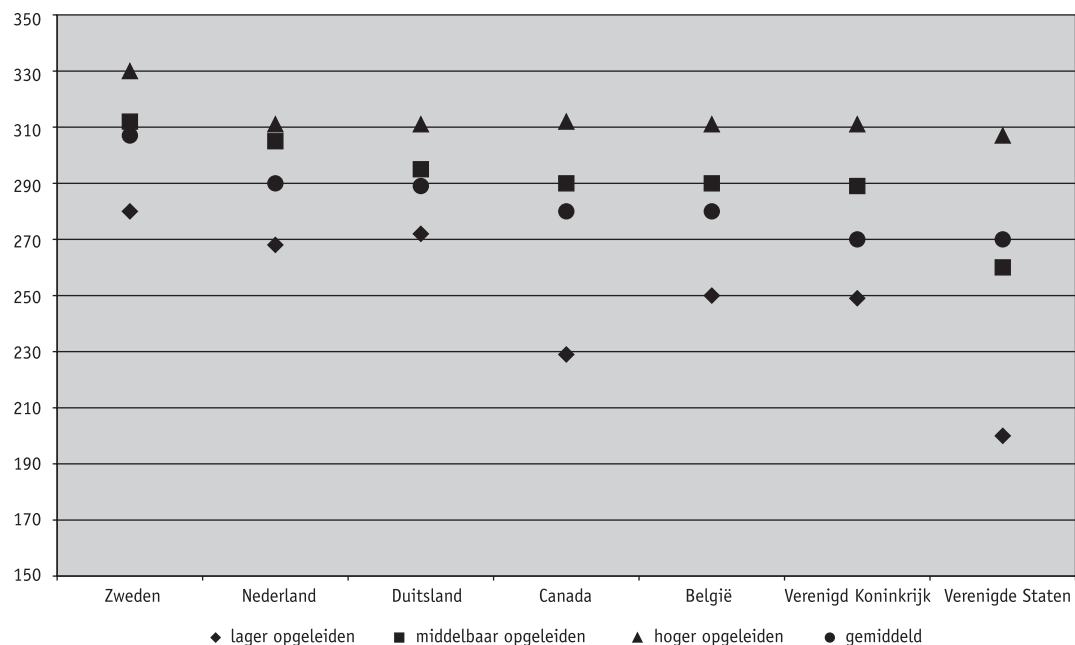
Uitgesproken racistisch

Hoewel België op zowat alle domeinen een relatief gunstige positie bekleedt, jaagt het hoofdstuk 'normen en waarden' ons het schaamrood op de kaken. De tolerantie van Belgen blijkt van een bedroevend laag niveau.

Een algemene indicatie volgt uit het antwoord op de vraag 'Heeft de aanwezigheid van minderheden meer voor- dan nadelen of overwegen de bezwaren?' Hoewel de beperkte bevolkingsgroei tussen

Figuur 3.

Functionele geletterdheid van 16-64-jarigen naar opleidingsniveau, 1994-1995

Bron: OESO, in SCP

1990 en 2000 in België zeker niet meer dan elders kan worden verklaard door een vestigingsoverschot en/of asielmigratie, zijn oordelen over buitenlanders in België ronduit vernietigend. In de Europese Gemeenschap als geheel ontloopt de aanhang voor de positieve en de negatieve oordelen elkaar immers niet veel. Het oordeel slaat met 8 procentpunten door naar de voor buitenlanders negatieve kant. Het gaat om het verschil tussen 40% en 48%. In België daarentegen ligt het aandeel dat minderheden negatief beoordeelt maar liefst 45 procentpunten hoger dan het aandeel dat een positief oordeel heeft: 68% tegenover 23%. In Griekenland, het minst verdraagzame land na België, ligt het verschil op 29 procentpunten.

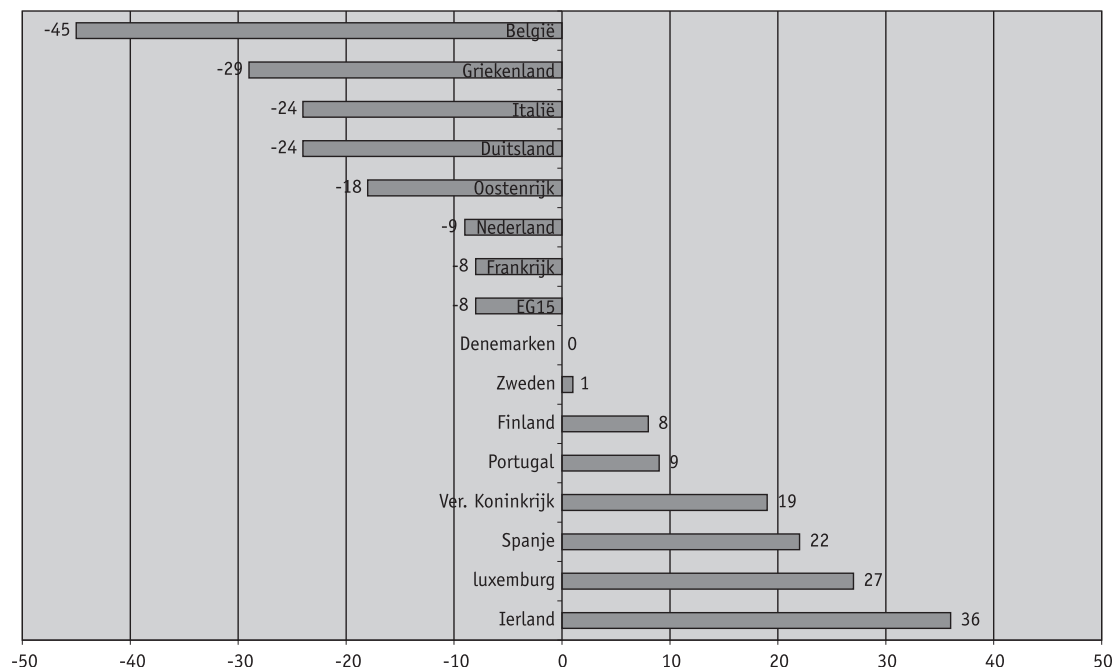
Een tijdsvergelijking tussen 1988 en 1998 toont aan dat deze houding een stabiel karakter heeft. In landen waar men 'de aanwezigheid van mensen van een ander ras hinderlijk vindt', verandert doorheen de tijd weinig aan deze houding. Het SCP-rapport zegt 'gechargeerd' dat men in sommige landen ne-

gatief over buitenlanders denkt, in andere landen doet men dit niet. En het blijkt dat vooral in België een negatief klimaat heerst.

Deze algemene onverdraagzaamheid krijgt een verlengde in de houding ten opzichte van minderheden op de arbeidsmarkt. Van de Belgen gelooft maar liefst 80% dat buitenlanders bijdragen tot de werkloosheid, 17 procentpunten meer dan het Europees gemiddelde. Belgen geven bovendien minder toe dat minderheden het werk doen dat de eigen bevolking niet wil verrichten: 48% tegenover 68% gemiddeld in Europa. Minderheden mogen overigens het vuile werk niet komen opknappen als het aan de Belgen ligt. In de Eurobarometer werd in 2000 aan de respondenten gevraagd of zij vreemdelingen die in de EU willen komen werken aanvaarden. Nergens worden deze vreemdelingen sterker afgewezen dan in België: de complete weigering ligt in België op 30% met betrekking tot moslims en op 27% met betrekking tot Oost-Europeaanen.

Figuur 4.

De balans tussen voordeel en nadeel van buitenlanders, 1997 (EG-landen, in procenten)

Bron: EG, Eurobarometer, in SCP

Dit negatieve oordeel over buitenlanders is in België zo sterk, dat persoonskenmerken er nog weinig vat op hebben. Men zou kunnen onderstellen dat de opvattingen met het oog op werkloosheid er vooral op nagehouden worden door personen die zich in een concurrentiële arbeidsmarktpositie bevinden, zoals bv. lager opgeleiden. Deze onderstelling wordt bevestigd in Nederland en Frankrijk, twee landen met een relatief gematigde houding tegenover vreemdelingen, maar gaat niet op in België. Het verschil in deze opvattingen tussen jong en oud, tussen lager en hoger opgeleiden, tussen inwoners van landelijke en van stedelijke gebieden, of tussen personen aan de linkerkant of de rechterkant van het politieke spectrum zijn in België bijzonder klein. Het negatieve oordeel over buitenlanders lijkt een Belgisch gegeven.

*Tom Vandenbrande
Caroline Vermandere
Steunpunt WAV*

Bibliografie

- Deleeck, H. (2000), *Sociale zekerheid en inkomensverdeling in België van 1966 naar 1999*, CSB Berichten, december 2000, 29 blz.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2000), *Nederland in Europa. Sociaal en Cultureel Rapport 2000*, Den Haag, 610 blz.
- Thalhammer, E. e.a. (2001), attitudes towards minority groups in the European Union, Wenen, 66 blz.